

Ko sta dospela v vilo, jima je stopila sama Severica nasproti, a Traven je odšel soproge prosit, da sprejme doktorja.

Toda Matilda ni hotela slišati ničesar. Odločno je izjavila, da ne sprejme nobenega doktorja. In Traven je šel potrjt od nje ter poslal k nji svojo taščo; toda tudi ta se je vrnila, ne da bi bila kaj opravila, a poznalo se ji je, da ni bil baš prijeten nje nastop pri hčeri.

Makso se je ustavil še nekoliko časa, sedel s Travnom v vrtno lopo in mu priporočal, naj pripravi soprogo vsaj do tega, da zapusti svojo sobo, da se vsaj izprehaja po vrtu med zelenjem in cvetjem, da se morda popelje včasih na izprehod, ker drugače se utegne izcimiti iz takega njenega stanja prava pravcata melanholija, ona grozna, tihotapna bolezen, gotova predhodnica smrtonosne sušice. Priporočal je nazadnje tudi Severici, naj pazi, da ne bode hči vedno sama. Ako ni možno drugače, naj se ji včasih vsili in naj jo izkuša razvedriti. —

Ti nasveti so pomagali le malo, kajti Travnovka ni pustila do sebe. Navadna družba, ki se je zbirala v vili, je morala biti zadovoljna s tem, da se je vselej Matilda opravičila, da je bolna. In to je potrdil tudi doktor Lovrin, kateri je prihajal na Travnovo prošnjo večkrat v vilo, da bi se cela stvar ne videla, kakor bi se bila Matilda samo naveličala te nekdanj ji nad vse priljubljene družbe . . .

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

† Anton Majaron. — Zopet nov grob! Položili smo vanj nadarjenega, plemenitega, ponosnega mladeniča, ki je preminil v najlepši dobi svojega življenja. Dne 2. maja smo pokopali v Borovnici Antona Majarona, pravnika in člana kluba realstov na Dunaju, o katerem je »Zvon« že lani poročal. S pokojnim A. Majaronom se je zgrudil v grob resen, moški, plemenit značaj, kakršnih je najti le malo. A s tem lepim značajem je družil Majaron tudi lep talent, od katerega smo smeli pričakovati še najlepših sadov. Poleg več krajših spisov, ki jih je prinesel iz njegovega peresa listek »Slov. Naroda«, je spisal v »Edinost« lepo zasnovano povest »Borovške gracije«, ki je zbudila občno pozornost; zbudila je tudi spričo občutljivosti prizadetih nekaternikov nekoliko hrupa, ki pa se je kmalu poglel. — Dasi mu je neizprosna smrt iztrgala iz rok pero, ko je je komaj zastavil, je vendar dokazal z vsemi spisi, kar jih je bilo natisnjenih, lep pisateljski talent. V vseh spisih Majaronovih biva realistično jedro, zdrav humor in prijetna ironija. — Bodi blagemu mladeniču blag spomin!

J. C. O.

Cvetje s polja modroslovskega. Kratek sestav glavnih modroslovskega. Spisal dr. Frančišek Lampe. V Ljubljani. Tiskala kat. tiskarna. 263 str. v mali osmerki. — Knjižica obseza kratek

predgovor, vvod, in razpravlja tvarino v štirih delih: I. Najvišje resnice o umu in svetu. II. O nravni dobroti. III. Nauk o družbi in pravici. IV. O lepoti in umetnosti.

Pričujoča knjiga je tretja izmed modroslovnih del, s katerimi je toliko delavni in plodoviti pisatelj obogatil slovensko književnost. V nji razkazuje tvarino, s katero se bavi ona vzvišena veda, ki jo svetovni jeziki, posnemajoč nje ustanovitelje, stare Grke, imenujejo »filozofijo«, a mi s svojimi purističnimi težnjami »modroslovje«. Je-li ta izraz popolnoma prikladen, ali ne, ne bomo na tem mestu raziskovali; gotovo je, da so stari Grki rabili besedo »filozofija« v pomenu vedoželjnosti in imenovali »filozofe« tiste može, ki so se po svojem nagnjenju bavili z razmotrovanjem kakršnekoli znanstvene tvarine. Od one stare dobe, ko še ni bilo imen posamičnim znanstvenim strokam, ker je bilo vse znanje sploh še premalo obsežno in radi tega nerazdeljeno — do današnjega dne, ko je veda razdeljena v nebroj različnih strok in podstrok, se je vedno polagoma pojem filozofije izpreminjal vzporedno z razvitkom vede sploh. Vobče smatra dandanes filozofija za svojo nalogo, da spravlja s pomočjo premišljevanja sadove različnih na izkustvu slonečih ved v medsebojno soglasje; a obdeluje tudi nekatere pojme, o katerih ni možno s pomočjo telesnih čutil, nego edino s pomočjo premišljevanja napredovati v spoznavanju, kakor n. pr. o duši, o zakonih mišljenja, o pravici, nravnosti, lepoti itd. Filozofija je torej potemtakem veda nad vedami, najvišja veda. Tako tvarino razlagati v poljudni obliki si more upati le pisatelj, kateri si je v svesti posebne spretnosti v poljudno-znanstveni pisavi. In tako spretnost je pisatelj v ti najnovejši svoji knjigi vnovič sijajno dokazal. Lahkotno, kakor skokonoga srna po goščavi, mu teče beseda, in terminološke težave, katere so prav v modroslovju posebno velike, ker je baš ta tvarina v našem jeziku še malo obdelana, zmaguje brez čutnih zaprek. Ugajali so nam n. pr. izrazi: »vzročnost« za »Causalität«, »pritika« za »Accidens« i. dr. Z dobrim, srečno izumljenim strokovnim imenstvom pa se gladi tudi pot naslednikom v pisateljstvu iste stroke, in kolikor težje se je domisliti popolnoma prikladnih izrazov, toliko večja je zasluga pisateljeva.

Dosti manj pa se ujemamo z vsebino knjige. Takoj začetek predgovora nas je navdal s slutnjo, da nas čitanje knjige ne bo zadovoljilo. Ondukaj namreč pravi pisatelj: »V sedanji dobi se med olikanimi narodi razni stanovi . . . bojujejo medsebojno . . . Tako silno bojevanje kvari in pokončuje človeško družbo . . . Zakaj je tako? Ljudje . . . nečejo poznati prave modrosti . . . za pravo modrost pa je treba resničnega modroslovja.« In malo pozneje: »Pisatelj teh vrst si je prizadeval od nekdanj koristiti rojakom . . . s temeljitim modroslovnim in verskim poučevanjem.« Tu spoznavamo torej pisateljstvo stališče. Njegovo modroslovje je v službi tendencije — blage tendencije, to radi priznavamo; a po naših pojmih je bistvo modroslovja objektivnost, iskanje resnice same na sebi, ne glede na to, je-li komu pogodu ali ne. Mislili smo prvi hip, da morda pisatelj besedo modroslovje rabi v kakem drugem pomenu; ali malo pozneje pove izrečno, da misli filozofijo, in kazalo na koncu knjige priča isto. Po našem mnenju se na bojujoče stranke ne vpliva z modroslovjem; to je nalog govorništva ali pa homiletike, ako treba napeljevati slušatelje k pobožnosti. Ciceron je bil modroslovec in govornik, a ni kot modroslovec otel Rima Katilinovcem, ampak kot govornik, in Menenij Agrippa ni miril upornih plebejcev z kako razpravo o izvoru človeške pravice, temveč s pripovedko o že-

lodcu. Tendencijozna argumentacija pristojna govorniku; ta ima namero prepovoriti slušatelja ter ga pripraviti do določenega mišljenja in dejanja, in vsaki razlog, ki mu koristi v dosego njegove namere, je dober, bodisi tudi sofističen in slepilen. Slava njegova ni odvisna od tehtnosti razlogov, ampak od uspeha pri slušateljih, in subjektivni razlogi so mu dostikrat rabljivejši, nego objektivni. Glavni argument nemških govornikov proti celjski gimnaziji je bil subjektiven: »Nemštvu je v škodo!« Pravi modroslovec išče resnice, mu je li pogodu ali ne, njega razlogi so edino objektivni, in le ono modroslovje je krivo, ki se tega načela ne drži . . .

Na str. 6. čitamo: »Vsak odrastli in zdravi človek ima um in pamet, zato tudi vsak misli in drugače ne more ravnati . . . Tudi je človeku dano, kako naj misli. Ne more namreč misliti drugače kakor po trdnem in določenem načinu.« A vendar pisatelj malo pozneje že govori o krivem in pravem modroslovju, in v odstavku I., 3. našteva vse polno krivih modroslovcev. Zakaj jih imenuje krive? Ker mu zaključki njih preišljevanja niso pogodu. Če niso mogli misliti drugače kakor po zakonu, potem nepovoljni zaključek ni njih krivda. Če pa je zaključek vsled tega nepovoljen, ker se jim je pripetila pri argumentovanju kaka pomota, ali ker so kak razlog prezrli, potem naj se ta pogrešek označi. Če učitelj učencu prečrta končni znesek računa, naj mu tudi podčrta ono napačno številko, ki je napačni znesek zakrivila. Kdor kakor naš pisatelj priznava nepremičnost zakonov o mišljenju, naj se njih proizvodom pokori, ali pa naj sploh zanika upravičenost modroslovja. Tako n. pr. stavi na indeks krivih naukov Fichtejev idealizem; misleči in vedoželjni čitatelj bi tukaj rad vedel, kje da je zmota v argumentaciji Fichtejevi; čitatelju se hoče jasnosti in razvidnosti, ne pa »jurare in verba magistri«.

Kakor že gori navedene besede »z modroslovnim in verskim poučevanjem« pričajo, je izkušal pisatelj spojiti ali bolje zmešati modroslovje z vero. To se nam zdi nehvaležno počenjanje. Tu naj bi veljalo: »vsakemu svoje!« Kar je predmet vere, ostani vera; kajti kar se da neovržno dokazati, o tem ne pravimo, da to verujemo, ampak to vemo; če bi bila to vera, ne bi bila zaslužna in se ne bi smela šteti med božje čednosti. Kar pa se točno dokazati ne da, tega ne dokazujemo; kajti ponesrečen, t. j. neprepričevalen dokaz ne utrdi vere, ampak jo oslabi liki protidokaz, in po našem opazovanju je neumestno dokazovanje verskih resnic najhujši vzrok verske omahljivosti pri učeči se mladini. Tako je n. pr. tisto, kar se nahaja na str. 110. o neumrljivosti duše, gotovo izvrstno rabljivo za kako homilijo, a zahtevi o strogem logičnem dokazu ne zadostuje. Sicer pa nam je na tem mestu omeniti, da smo se nemalo čudili, da pisatelj glavnih naukov logike ni sprejel med »cvetje s polja modroslovskega«. —

Na str. 8. pravi pisatelj: »Nobena druga veda . . . ne razkrije toliko skrivnosti in ne ponudi toliko potrebnega znanja kakor modroslovje; ta veda stavi najtrdnjšo podlago za druge vede . . .« Tukaj se mora čitatelj čuditi, zakaj se potem po srednjih in višjih šolah namestu druge navlake ne uči le edino modroslovje; in ker ima ljudska šola nalogo, priskrbeti učencu najpotrebnejše znanje, zakaj da se ne uči že ondi modroslovje. Je pač narobe; strokovne vede so dandanes podlaga modroslovju, kolikor niso same del modroslovja; kjer je izkustvo dospelo do najvišjega klina svoje lestvice, ondi ti ponuja šele modroslovje svoja krila, da te povzdigne v daljnje višine. A tudi v sub-

jektivnem oziru so strokovne vede podlaga modroslovju, ker le-to zahteva toliko spretnosti v znanstvenem mišljenju, kakor si jo človek edino le more pridobiti po obilnem vežbanju v izkustvenih vedah. Gori navedeni stavki bi bili pač veljali za časa Sokrata in Aristotela, dandanes ne več. —

V predgovoru čitamo, da pisatelj tega spisa ni namenil samo »učnim, marveč vobče vsem Slovencem, ki radi mislijo...« Bojim se, da se »učeni« Slovenci, ako niso morda vzgojeni v sholasticizmu, upro ti filozofiji, ki je spisana nekako »in usum delphini«. Za neučene pa bi vendarle utegnil predmet biti preabstrakten in zato težko prebaven. Ako se motimo, in ako pisatelj doseže svoj na str. 9. označeni smoter ter res utrdi kolikor toliko modrost svojim bravcem, bomo odkrito veseli svoje zmote. A. Š.

Slovenske narodne pesmi. III. Snopič. Uredil dr. K. Štrekelj. Izdala in založila »Slovenska Matica«. V Ljubljani 1897.

Sijajna doba narodnega pesništva je minila. Časi, ko se je vse navduševalo zanje, ko so učenjaki in laiki v svojem romantičnem navdušenju občudovali ta biser vsakega naroda in videli v njem nekako poroštvo za boljšo bodočnost — vse to je za nami! Širši, tudi inteligentni sloji narodov se niti ne brigajo več za narodno pesništvo in sploh za narodno blago, in pozabljeno bi bilo že morda povsem, da se ga ne bi bila polastila strokovna veda, kateri je postal predmet učenega raziskavanja in razmotrovanja. To je vzrok, da dobivajo polagoma skoro vsi slovanski narodi po znanstvenih načelih urejene zbirke narodnih pesmi.

In taka podjetja so povsem upravičena; saj se vprav v narodnem pesništvu zrcali narodova duša, vse njegovo naziranje, mišljenje in čuvstvovanje v vseh položajih človeškega življenja. Narodne pesmi nam izražajo, kar je ustvarila narodova domišljivost, ter razodevajo, kaj čuti njegovo srce, in kaj misli njegova glava.

Sodeč po imenu, bi bilo misliti, da je narod, med katerim so razširjene posamezne pesmi, obenem tudi — avtor! To je sicer vobče res, toda le »cum grano salis«. Po psihologiji dognana resnica je, da se ne more pravzaprav govoriti o »narodovi duši« in torej niti ne o narodu — avtorju. Vsaka narodna pesem je individualnega izvora, a prišla je med narod, in prehajaje od enega do drugega individua, je postala sčasoma last vsega naroda, tako da se mora vendarle smatrati za izraz narodne celote.

Da se to zgodi, je treba raznih pogojev; zakaj vsaki narod ni zmožen ali vsaj ne enoliko zmožen za narodno pesništvo in tudi isti narod ne v vsakem času enoliko. Razlike ni toliko v postanku pesmi, nego v naziranju ali v razmerju, v katerem sta si narod in pesem. Prava narodna pesem more le vzkleti na podstavi primitivnih, toda enakomernih razmer, v katerih se čuti ves narod le kot enotno mogočno bitje, iz katerega se izlivajo pesmi kot izrazila notranje harmonije. Čim bolj napreduje kultura, ki ustvarja in pospešuje individualne razlike, tem bolj nestaje pogojev za narodno pesništvo, in tem bolj se mu izpodkopavajo tla; čim bolj se bližamo krajem, kjer so tuji vplivi, bodisi državni ali drugi, delovali na narod, tem bolj gineva narodno pesništvo; tako se je n. pr. v Rusiji najbolje in najčistejše ohranilo na daljnem severu v najbolj oddaljenih gubernijah, kjer je bil narod vedno sam svoj, svoboden in varen pred tujim vplivom; tam sta tudi imela Ribnikov in Hilferding najbogatejšo žetev z »bilinami«, ker se je kmet trdno držal starih tradicij in ostal zvest navadam svojih